

ಡಾ.ರಾಮಚಂದ್ರ ದೇವ ಅವರ ಪ್ರಯೋಗಶೀಲ ಕಾವ್ಯ

-ಎನ್.ಎಸ್.ಶ್ರೀಧರ ಮೂರ್ತಿ

-1-

‘ಮಾತನಾಡುವ ಮರ’ ಕಳೆದ ನಲವತ್ತು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ವಿವಿಧ ಪ್ರಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಸದಾ ಪ್ರಯೋಗಶೀಲವಾದ ಬರವಣಿಗೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾ ಬಂದಿರುವ ರಾಮಚಂದ್ರ ದೇವ ಅವರ ಸಮಗ್ರ ಕಾವ್ಯ ಅವರ ಬರಹಗಳಲ್ಲಿನ ಸಾವಯವ ಬಂಧವನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ಕಾವ್ಯದ ಕುರಿತ ಚರ್ಚೆ ಅವರ ಚಿಂತನಶೀಲ ಅಯಾಮವನ್ನೂ ಒಳಗೊಂಡಿರುತ್ತದೆ. ನವ್ಯ ಚಳುವಳಿಯ ಉತ್ತುಂಗ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಬರವಣಿಗೆಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದ ದೇವ ನವ್ಯ ಚಳುವಳಿಯ ಕಾವಿಳಿದ ಮೇಲೂ ಕೂಡ ಅದರ ಅಂತಃಸತ್ವ ಉಳಿಸಿಕೊಂಡ ಕೆಲವೇ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರು. ನವ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಅಂತರಂಗ ನಿರೀಕ್ಷೆಯ ಕ್ರಮದ ಜೊತೆಗೆ ಬಹಿರಂಗದ ಪಲ್ಲಟಗಳನ್ನೂ ಗುರುತಿಸುತ್ತಾ ಬಂದವರು. ದೇವ ಅವರದು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ನೆಲಗಟ್ಟಿನ ಕಾಳಜಿ. ಅದು ಸೃಜನಶೀಲ ಬರವಣಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಕೂಡ ಗಮನಾರ್ಹವಾದ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಬೀರಿದೆ. ಅವರ ರಥಮುಸಲ ನಾಟಕ ನವವಸಾಹತುಶಾಹಿಯ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಬಹಳ ಹಿಂದೆಯೇ ಗುರುತಿಸಿತ್ತು. ಶೇಕ್ಸ್ಪಿಯರ್ ನಾಟಕಗಳ ಕನ್ನಡ ಅನುವಾದದ ಕುರಿತು ಡಾಕ್ಟರೇಟ್ ಪಡೆದಿರುವ ಅವರು ಶೇಕ್ಸ್ಪಿಯರ್‌ನ ಕಥನ ಕ್ರಮದ ಸೂಕ್ಷ್ಮಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ತಂದಿದ್ದಾರೆ ಅದರಂತೆ ಭಾರತೀಯ ಪರಂಪರೆಯ ಜೊತೆಗೆ ಮುಖಾಮುಖಿಯಾಗಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇಂತಹ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯ ಸಾರ್ಥಕ ಕವಿತೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಅವರ ಸಮಗ್ರ ಕಾವ್ಯ ಈ ಕಾರಣಕ್ಕೇ ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಮೈಲಿಗಲ್ಲಾಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ.

ರಾಮಚಂದ್ರದೇವ ಅವರ ಕವಿತೆಗಳ ಮಹತ್ವ ಇರುವುದು ನಾಗರಿಕತೆಯ ವಿನಾಶದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಹಿಡಿಯುವಲ್ಲಿ. ಇದನ್ನು ಅವರು ಗ್ರಹಿಸಿರುವ ಕ್ರಮವೂ ಪುರಾಣ ಇತಿಹಾಸದ ವಿಪುಲ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡಿರುವಂತಹದು. ನಾಗರಿಕತೆಯನ್ನು ದೇವ ಪುರಾಣದ ಪ್ರಖರ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಮರುಶೋಧನೆಗೆ ಒಳಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇಲ್ಲಿ ಪುರಾಣ ಮತ್ತು ವರ್ತಮಾನಗಳು ಹಿಂದು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಚಲಿಸುತ್ತಾ ಹೊಸ ಸಾಧ್ಯತೆಯನ್ನು ಹಿಡಿಯುತ್ತವೆ. ಇದು ದೇವ ಅವರ ಕವಿತೆಗಳ ವಿಶಿಷ್ಟ ತಂತ್ರಗಾರಿಕೆ ಕೂಡ ಹೌದು. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸಂಕಲನದಲ್ಲಿರುವ ‘ಡೊಂಕುಪ್ರಗಾಥ’ ‘ಇಂದ್ರಪ್ರಸ್ಥ’ ‘ಮಾತನಾಡುವ ಮರ’ ಮಹತ್ವದ ಕವಿತೆಗಳಾಗಿವೆ.

ಡೊಂಕುಪ್ರಗಾಥ' ಯಕ್ಷಗಾನದ ಧಾಟಿಯಲ್ಲಿ ರಚನೆಯಾಗಿರುವ ವಿಶಿಷ್ಟ ಕವನ.
ಮಂಗನಿಂದ ಮಾನವ ಎನ್ನುವ ಡಾರ್ವಿನ್ನನ ವಿಕಾಸವಾದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾದ
ಬೆಳವಣಿಗೆಯನ್ನು ಕವಿತೆ ಶೋಧಿಸುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಡೊಂಕು ಎನ್ನುವುದೇ
ರೂಪಕವಾಗಿದೆ.

ಡೊಂಕು ಬಂದನೋ ಅಂಕು ಡೊಂಕು ಬಂದನೋ

ಅಂಕು ಡೊಂಕು ಸಂಕಪಾಳ ಡೊಂಕು ಬಂದನೋ

ಎಂಬ ಡೊಂಕುವಿನ ರಂಗ ಪ್ರವೇಶದ ವರ್ಣನೆಯೊಂದಿಗೆ ಕವಿತೆ ಆರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ.
ಯಕ್ಷಗಾನದ ಕೊಡಂಗಿ ವೇಷದಂತೆ ಕಾಣಿಸಿದರೂ ಇಲ್ಲಿ ಆಧುನಿಕ ರಾಜಕೀಯ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ
ಅಣಕವಿದೆ. ಇವನ ಪ್ರಾಣಿ ಸಹಜ ವರ್ತನೆಯಿಂದ ಬಾಲ ಬೆಳೆಯಲು ಆರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ.
ಇವನ ಜೊತೆಗೆ ಗೋಜೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ಖೋಜೇಂದ್ರ ಎಂಬ ಇನ್ನಿಬ್ಬರೂ ಸೇರಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.
ಇವರಲ್ಲಿ ಗೋಜೇಂದ್ರ ಗೋಜಲು ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಖೋಜೇಂದ್ರ ನಪಂಸಕತ್ವವನ್ನು
ಧ್ವನಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅವರಿಗೂ ಬಾಲ ಬೆಳೆಯಲು ಆರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ. ಮುಂದೆ ಅವರಿಗೆ
ಬಾಲವಿರುವ ಮಕ್ಕಳೇ ಜನಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇದು ನಾಗರೀಕತೆಯ ಹಿಮ್ಮುಖ ಬೆಳವಣಿಗೆಯನ್ನು
ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಕಿರುಚಿದರೆ ಬಾಲ ಬೆಳೆಯುವ ಕ್ರಿಯೆ ಕೂಡ ಇಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಇಂತಹ
ಹಿಮ್ಮುಖ ಬೆಳವಣಿಗೆಯಿಂದ ನಾಡಿನ ತುಂಬಾ ಹಿಮ್ಮುಖವಿರುವವರೇ ತುಂಬಿ ಸಮಾಜ
ಅಂಕುಡೊಂಕಾಗುವುದನ್ನು ಕವಿತೆ ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ಧ್ವನಿಸುತ್ತದೆ. ಕವನದ ಮಂಗಲ ಗೀತೆ
ಆಶಯವನ್ನು ಇನ್ನಷ್ಟು ಗಾಢವಾಗಿಸುತ್ತದೆ.

ಸಹಜ ಜೀವನಗತಿಯು ಅನುಸರಿಸುವವ ಯಾರೋ

ಸಹಜ ನಗೆ ಮಾತುಗಳ ಮನುಷ್ಯ ಯಾರೋ

ಕೊಂಕುವಲ್ಲ ಡೊಂಕಿವಲ್ಲ ವಂಕಿಮಖಿಗಳಲ್ಲ

ಸಹಜ ಮನುಷ್ಯನ ಬದುಕ ಸಹಜತೆಗೋ

ತೆವಳದೆ ಹಾರದೆ ನಡೆವವಗೋ

ಮಂಗಲಂ ಜಯಮಂಗಲಂ-ಶುಭ ಮಂಗಲಂ

ಈ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯ ಸಾಲುಗಳು ನಾಗರೀಕತೆಯ ವಿಕಾರಗಳನ್ನು ಗೇಲಿ ಮಾಡಿವೆ. ಡೊಂಕಿನ
ವಿಪರ್ಯಾಸವನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತಲೇ ಕವಿತೆಯ ಸಹಜತೆಯ ಅಗತ್ಯ ಬಿಂಬಿತವಾಗಿದೆ.

ರಾಮಚಂದ್ರ ದೇವ ಅವರ ಕಾವ್ಯಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ದೇವ ದೇವತೆಗಳು 'ಎಂಥೆಂಥ ಮನಷ್ಯರೋ' ಆಗಿ ಪೌರಾಣಿಕ ನಾಯಕಿಯರು 'ಎಷ್ಟೊಂದು ಹುಡುಗಿಯರಾಗಿ' ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ನಾಗರೀಕತೆಯ ಕುರಿತು ಮಾತನಾಡುವಾಗಲೂ ಅಂತರಂಗದ ಪಿಸುಮಾತುಗಳೂ ಕೂಡ ಕೇಳಿಸುವುದು ದೇವ ಅವರ ಕಾವ್ಯದ ಮಹತ್ವದ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ. 'ಎಷ್ಟೊಂದು ಹುಡುಗಿಯರು' ಕವನದಲ್ಲಿ ಗಂಡು ಹೆಣ್ಣಿನ ಸಂಬಂಧಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಗಹನ ಮಾತುಗಳು ಬಂದಿವೆ.

..ಅನ್ಯೋನ್ಯಕ್ಕೆ ಎಳಸುವುದು; ಅಷ್ಟಕ್ಕೆ

ಅರ್ಥಾಂಗ ಕಳೆಯುವುದಿಲ್ಲ

ಆದರೂ ಮದುವೆಯ ಮೂಲದಿಂದಲೇ ನಾಗರೀಕತೆ ಹುಟ್ಟುತ್ತೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ

ಅಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳುವವರಾದರೂ ಯಾರು?

ಈ ಕವಿತೆಯಲ್ಲಿ ಶೇಕ್ಸ್‌ಪಿಯರ್‌ನ ಕೇಟ್(ಕ್ಯಾಥರೀನಾ), ಲೇಡಿ ಮ್ಯಾಕ್‌ಬೆತ್, ಒಫೀಲಿಯಾ, ಕ್ಲಿಯೋಪಾತ್ರ ಮೊದಲಾದ ಪಾತ್ರಗಳ ಮೂಲಕ ನಾಗರೀಕತೆಗೆ ಬರಿಯ ಲೈಂಗಿಕ ಮಿಲನ ಮುಖ್ಯವೋ, ಸಂಸಾರ ಮುಖ್ಯವೋ ಎನ್ನುವ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಕವಿಗೆ ಎತ್ತುತ್ತದೆ. ಯೇಟ್ಸ್ ಕವಿತೆಯಲ್ಲಿ ಲೀಡಾ ಅವಳ ಮೇಲೆ ಹಂಸವಾಗಿ ಎರಗುವ ಜೂಸ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸಂಘರ್ಷವನ್ನು ಧ್ವನಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಸಂಕಲನದ 'ಇಂದ್ರಪ್ರಸ್ಥ' ಒಂದು ಸಂಕೀರ್ಣವಾದ ಕವಿತೆಯಾದರೆ 'ಇಂದಿನ ಇಂದ್ರಪ್ರಸ್ಥ' ಕ್ರಿಯಾಶೀಲ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಕವನ ಗುಚ್ಚ. ಎರಡೂ ನಾಗರೀಕತೆಯ ಕುರಿತ ಹಲವು ಪ್ರಶ್ನೆಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಸಂವಾದ ನಡೆಸುತ್ತವೆ. 'ಇಂದ್ರಪ್ರಸ್ಥ' ಕೃಷ್ಣ-ಅರ್ಜುನರ ಖಾಂಡವ ದಹನದ ಹಾಗೂ ಇಂದ್ರಪ್ರಸ್ಥದ ನಿರ್ಮಾಣದ ಕಥೆಯನ್ನು ಆಧುನಿಕ ಸಂವೇದನೆಯ ಮೂಲಕ ಮರು ಕಲ್ಪಿಸುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಸೃಷ್ಟಿ-ವಿನಾಶ-ಮರುಸೃಷ್ಟಿ ಎಲ್ಲವೂ ಮಾನವ ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಮೂಲಕವೇ ಆಗುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಪರ್ಯಾಯವಾಗಿ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಸಹಜತೆ ಇದೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಕೃಷ್ಣ ಪಾರ್ಥರು ಕಾಡನ್ನು ಸುಡುತ್ತಾ ಪ್ರಕೃತಿಯ ವಿರುದ್ಧ ನಡೆಯುವ ವೀರರು ಮಾತ್ರ. ಅವರ ಪುರಾಣದ ಪ್ರಭಾವಳಿಗಳನ್ನು ಹಂತ ಹಂತವಾಗಿ ದೇವ ಕಳಚುತ್ತಾರೆ. ವಿನಾಶದ ತಳಹದಿಯ ಮೇಲೆ ಹೊಸ ಬದುಕನ್ನು ಕಟ್ಟಲು ಹೊರಟ ಇವರ ಉದ್ದೇಶ ಪೊಳ್ಳು ತಳಪಾಯದಿಂದ ಕೂಡಿದೆ. ಕವಿತೆಯ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಇಂದ್ರಿಯ ಸುಖಾಪೇಕ್ಷತೆಯ ನಗರ ಪುರಾಣವನ್ನು ಸಮಕಾಲೀನ ನೆಲೆಗೆ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ತಂದು ನಿಲ್ಲಿಸುತ್ತದೆ. ಕಷ್ಟಪಟ್ಟು ನಿರ್ಮಿತವಾದ ನಗರದಲ್ಲಿ ಕೊನೆಗೆ ನಡೆಯುವುದಾದರೂ ಏನು?

ಮದಿರೆ, ಸಂಗೀತ;ಸಖೀಜನ ಸೇರಿ

ದ್ರೌಪದಿ ಸುಭದ್ರೆಯರು ನರ್ತಿಸಲು ತೊಡಗಿದರು.

‘ಇಂದಿನ ಇಂದ್ರಪ್ರಸ್ಥ ಹೆಚ್ಚು ಸಂಕೀರ್ಣವಾಗಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಅದು ಇಂದಿನ ವಾಸ್ತವ. ಇಲ್ಲಿ ನಾಗರಿಕತೆಯ ಮೂಲಕ ಪುರಾಣದ ಬೇರುಗಳು ಗೋಚರಿಸುತ್ತವೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಹದಿನಾಲ್ಕು ಚಿಕ್ಕ ದೊಡ್ಡ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಅನಪೇಕ್ಷಿತ ಚಿತ್ರಗಳಿವೆ. ಹಳೆಯ ಇಂದ್ರಪ್ರಸ್ಥದಲ್ಲಿದ್ದ ಕರಡಿ, ನರಿ, ಮಗಂ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಈಗ ಜೂನಲ್ಲಿವೆ. ‘ಅವುಗಳ ಸುತ್ತ ಏಳು ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಅವತರಿಸಿ ನಿಂತಿದೆ ಡೆಲ್ಲಿ’ ಇನ್ನೊಂದು ಚಿತ್ರದಲ್ಲಿ ಬೆಳಗಿನ ವರ್ಣನೆ ಇದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಭಿಕ್ಷುಕರ,ಝಾಡಮಾಲಿಗಳ, ಪೇಪರ್ ಹುಡುಗರ, ಸೂಳೆಯರ, ನರ್ಸುಗಳ, ಕಾರ್ಮಿಕರ ಮೊದಲಾದ ಚಿತ್ರಗಳು ಮಿಂಚಿ ಹೋಗುತ್ತವೆ. ಅವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಜೋಡಿಸುವ ಸಾಲುಗಳು ಇವು

ರಂಗನೊಲವು ಇಲ್ಲದ ಬೋಳು ಯಮುನೆ ಮೇಲಿನ ಬೆಳಗು

ಕತ್ತಲೆಯ ತೊಡರುತ್ತಿದೆ

ಮತ್ತೊಂದು ದಿನದ ಪಾಳಿಗೆ

ಹತ್ಯಾರು ಹಿಡಕೊಂಡು ಕುಂಟಿ ಹೊರಟಿದೆ ಡೆಲ್ಲಿ

ಹುಡುಕುತ್ತಾ ಕೋಲೆಲ್ಲಿ

ಡೆಲ್ಲಿಯ ಇಂದಿನ ಸ್ಥಿತಿ ‘ಒಬ್ಬ ಕುಂಟೆ’ನಲ್ಲಿ ‘ಸೀಮೆ ಎಣ್ಣೆ ಕ್ಯೂ’ದಲ್ಲಿ ಬಸ್ಸು-ರಸ್ತೆಗಳಲ್ಲಿ, ಪಂಚತಂತ್ರದಂತಹ ‘ಹುಲಿ ಮತ್ತು ದನ’ದ ಆಟದಲ್ಲಿ ‘ಕೋನಾಟ್ ಸರ್ಕಸ್‌ನಲ್ಲಿ’ ಹೀಗೆ ನಾನಾ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಓದುಗ ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾನೆ. ‘ನವಿಲು’ ಗುಚ್ಚ 1970ರ ದಶಕದಲ್ಲಿ ಭಿಲ್ಲ-ರಂಗರು ಸಂಜಯ ಮತ್ತು ಗೀತಾ ಚೋಪ್ರರನ್ನು ‘ಬುದ್ಧಜಯಂತಿ’ಪಾರ್ಕಿನಲ್ಲಿ ನಿರುದ್ದಶ್ಯ ಕೊಲೆ ಮಾಡಿ ಪ್ರಸಂಗವನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ರೆಕ್ಕೆ ಬಿಚ್ಚಿ ನರ್ತಿಸುತ್ತಿದ್ದ ನಮ್ಮ ರಾಷ್ಟ್ರಪಕ್ಷಿ ನವಿಲು ಚರಂಡಿಯ ನೀರು ಕುಡಿಯುತ್ತಿರುವ ಚಿತ್ರ ‘ಇಂದಿನ ಇಂದ್ರಪ್ರಸ್ಥ’ದ ವಾಸ್ತವವನ್ನು ಕರಾಳವಾಗಿ ಬಿಚ್ಚಿಡುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸು ಬೇಕಾದ ಇನ್ನೊಂದು ಅಂಶವೆಂದರೆ ಈ ಕವಿತೆಗಳಲ್ಲಿ ಸುಧಾರಣೆಯ ಹಂಬಲವಿಲ್ಲ. ಇದ್ದಿದ್ದನ್ನು ಇದ್ದ ಹಾಗೇ ಹೇಳುವ ಹಂಬಲ ಮಾತ್ರ ಇದೆ. ಪುರಾಣ ಮತ್ತು ವರ್ತಮಾನಗಳನ್ನು ದೇವ ಅವರು ಮುಖಾಮುಖಿಯಾಗಿಸಿದರೂ ಅಲ್ಲಿ ಅಡಿಗರ ಕವಿತೆಗಳಂತಹ ಸಂಘರ್ಷ ಇಲ್ಲ. ಅದರಂತೆ ಐಡಿಯಾಲಜಿಗೆ ಮೊರೆ ಹೋಗುವ ತಾತ್ವಿಕ ನೆಲಗಟ್ಟು ಕೂಡ ಇಲ್ಲ. ಅದೇ ಅನೇಕ ಕಡೆ ದೇವ ಅವರ ಶಕ್ತಿಯಾಗಿದೆ. ‘ಅಚೆ ಮನೆ

ಅತ್ತೆ'ಯಂತಹ ಸಂಕಲನದಲ್ಲಿ ಸರಳವಾಗಿ ಕಾಣುವ ಪದ್ಯ ತನ್ನ ಒಡಲಲ್ಲಿ ಬದುಕು-
ಸಾವಿನ ಕುರಿತ ಮೂಲಭೂತ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಹೀಗೆ ದೇವ ತಮ್ಮ ಕವಿತೆಯ
ಮೂಲಕ ದಾಖಲಿಸಿರುವ ಜಗತ್ತು ಹಲವು ಚಿಂತನೆಗಳನ್ನು ಹುಟ್ಟು ಹಾಕುತ್ತದೆ. ಅವರ
ಚಿಂತನಾತ್ಮಕ ಲೇಖನಗಳ ನೆಲೆಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಕಡೆ ದೊರಕುವುದರಿಂದ ಅವುಗಳನ್ನು
ಪರಸ್ಪರ ಪೂರಕವಾಗಿ ಕೂಡ ಓದಿ ಕೊಳ್ಳ ಬಹುದು. ಮಹಾಭಾರತದ ಪರೀಕ್ಷಿತನ
ಕಥೆಯನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ಬೆಳೆಯುವ 'ಸರ್ಪಸುತ್ತ' ಮುಷ್ಠಿಗಾಗಿ ಕಾಡಿಗೆ ಹೋದ ದೊರೆ
ತಮಾಷೆಗಾಗಿ ಮುನಿಯ ಕೊರಳಿಗೆ ಹಾಕಿದ ಸತ್ತ ಹಾವು ಶಾಪವಾಗಿ ಬೆಳೆದ
ಘಟನೆಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾ ಅನರ್ಥ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಬಿಂಬಿಸುತ್ತದೆ. ತಕ್ಷಕನ ಉರಿ
ನಾಲಿಗೆಯನ್ನು ದೇವ ಖಾಂಡವ ವನ ದಹನಕ್ಕೆ ಹೋಲಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇದರ ಉದ್ದಿಶ್ಯವೂ
ಸ್ಪಷ್ಟ ಇಂದು ಮಾನವ ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನು ಸುಟ್ಟು ನಕ್ಕಿರ ಬಹುದು. ನಾಳೆ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಅಗ್ನಿಗೆ
ಅವನೇ ಅಹುತಿ ಎನ್ನುವ ತಾತ್ವಿಕತೆ ಇಲ್ಲಿದೆ. ಇನ್ನೊಂದು ಕವಿತೆಯಲ್ಲಿ ಅವರು ಹೀಗೆ
ಹೇಳುತ್ತಾರೆ 'ಪೃಥ್ವಿ ಕೇಂದ್ರದ ದಾದ ಕ್ಲಿಂಟನ್ ಕೂಡ ಆಯುಧ ಪೂಜೆ ಮುಗಿಸಿ ಬೆಲ್ಲ
ಒತ್ತುವುದಕ್ಕೆ ಕಾದಿದ್ದಾನೆ. ಒತ್ತಿದರೆ ನಮ್ಮ ಎಲ್ಲಾ ಕಾಲ ಮಹಾಕಾಳನಿಗೆ ತುತ್ತು. ಹೀಗೆ
ಸೃಷ್ಟಿ ಅದ್ಭುತವನ್ನು ತಲೆಕೆಳಗೆ ಮಾಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವ ಮಾನವ ಸೃಜಿಸಿರುವ ಅನರ್ಥ
ಪರಂಪರೆ ಸಂಕಲನ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕವಿತೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ.

-2-

ಸಂಕಲನದ ಮುಖ್ಯ ಕವಿತೆ 'ಮಾತನಾಡುವ ಮರ' 41 ಪುಟಗಳ ವೇಸ್ಟ್ ಲ್ಯಾಂಡ್
ಮಾದರಿಯ ರಚನೆ. ಈ ದೀರ್ಘ ಕವಿತೆಯಲ್ಲಿ ರಾಮಚಂದ್ರ ದೇವ ಅವರ ಚಿಂತನಾಕ್ರಮ
ಸಾಂದ್ರವಾಗಿ ಬಂದಿದೆ. 'ರಿಸಾರ್ಟ್'ನ ಸಬ್ರಾಯ ಧನಿ ಇಲ್ಲಿ ಅರಸನಾಗಿದ್ದಾನೆ ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ
ಪರಿಕಲ, ಕಿಂಗ್ ಲಿಯರ್, ಹ್ಯಾಮ್ಲೆಟ್, ಈಡಿಪಸ್, ಕಾರ್ತೀಕ ಹೀಗೆ ಅವನನ್ನು ಕಾವ್ಯಗಳ
ಪಾತ್ರಗಳೊಂದಿಗೆ ಸಮೀಕರಣಗೊಳಿಸುತ್ತಾ ಸಾರ್ವಕಾಲಿಕ ನೆಲೆಯನ್ನು ಅವರು ತಂದಿದ್ದಾರೆ.
ರೆಸಾರ್ಟ್‌ನ ಉದ್ಘಾಟನೆಗೆ ಬಂದಿದ್ದ ಗೆಸ್್ಟಲಿಸ್ಟನ್ನು ನೋಡ ಬೇಕು.

ಟ್ಯುಟೋರಿಯಲ್ ಕಾಲೇಜು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ ವೀಸಿ

ಸುಪಾರಿ ಕೊಲೆ ಕನ್ಸಲ್ಟೆನ್ಸಿ ಎಕ್ಸ್‌ಪರ್ಟು

ಕ್ರೈಂ ಪತ್ರಿಕೆಯ ಎಡಿಟರ್ ಹಾಗೂ ಅದರ ಓನರ್

ಅಂಡರ್‌ಗ್ರೌಂಡ್ ಡಾನು..

ಈ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಪುಟ ದೇವರ ಸಹಿತ ಬಂದಿದ್ದ ಮಠಾಧಿಪತಿ, ಮಾಜಿ ದಂತಚೋರನಾಗಿದ್ದ ಈಗಿನ ಎಂ.ಎಲ್.ಎ, ಅಕ್ಕ ಮಹಾದೇವಿ-ಅಲ್ಲಮರ ಖಾಸಗಿ ಜೀವನದ ಕುರಿತು ಸಂಶೋಧನೆ ಮಾಡಿದ ಘನ ವಿದ್ವಾಂಸ, ಕುಡುಕರು, ತಲೆ ಹಿಡುಕರು ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಸಮಾಜದ ಗಣ್ಯರೆಲ್ಲರೂ ಇಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ. ಎಲ್ಲವೂ ಕಷ್ಟ ಮುಖದ ದರ್ಶನ. ಬಲಿ ಕೊಡಲೆಂದು ತಂದ ಮಗುವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ತಿಕನಿಗೆ ಹೊಳೆದಿದ್ದು ಮಗುವಿಗೆ ತಿನ್ನಲು ಏನಾದರೂ ಕೊಡ ಬೇಕು ಎನ್ನುವುದು. ಆದರೆ ಅಲ್ಲಿರುವುದು ಪುನರವರ್ತಿಸುವ ಬರುಡು ಮಾತುಗಳು, ಬರುಡು ನೆಲ, ಕ್ಯಾಸೆಟ್‌ಗಳ ಹಾಡುಗಳು. ಕೊನೆಗೊಮ್ಮೆ ಮೋಡ ಗುಡುಗಿ ಮಳೆ ಅತಿಯಾಗಿ ಸುರಿದು ಪ್ರಳಯವಾದರೆ? ನೋವಾದ ನೌಕೆಯ ನೆನಪಾಗುತ್ತದೆ. ಉಪನಿಷತ್ತಿನ 'ದ'ಕಾರ ಕೇಳಿಸುತ್ತದೆ. ದೇವರಿಗೆ ದಯ್ಯತಾ, ದಾನವರಿಗೆ ದಯಾ ಮಾನವರಿಗೆ ದತ್ತಾ ಎಂದು ಅರ್ಥ ನೀಡಿದ 'ದ' ಎಂಬ ಏಕಾಕ್ಷರಿ ಇಂದು 'ದಹನ'ವೂ ಆಗ ಬಹುದು, 'ದಫನ'ವೂ ಆಗ ಬಹುದು 'ದಮನ'ವೂ ಆಗಬಹುದು. ಮೊದಲು ನಿನ್ನನ್ನೇ ನೋಡಿಕೋ ಎನ್ನುವ 'ದರ್ಪಣ'ಕೂಡ ಆಗಬಹುದು.

ಅರಸನ ಮನೆಯನ್ನು ಕೊಂಡು ರಿಸಾರ್ಟ್ ಮಾಡಿದವ ಅಮೆರಿಕಾದವನು. ಅರಸನ ಇಬ್ಬರು ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಅಮೆರಿಕನ್ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಓದಿ ಅಲ್ಲಿಯವಳನ್ನೇ ವಿವಾಹವಾಗಿ ನೆನಪುಗಳ ಆಳದಿಂದ ಜೀವನಕ್ರಮವನ್ನು ಎತ್ತಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರೆ, ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಮುಂಬೈನಲ್ಲಿ ಕಲಾವಿದನಾಗಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿ ಬಡವನಾಗಿ, ವಿದ್ಯುಚ್ಛೋರನಾಗಿ ಸಮಾನದಲ್ಲಿ ಗಣ್ಯನೂ ಆಗುತ್ತಾನೆ. ಈ ಅಂಶಗಳು ದೇವ ಅವರ 'ರಿಸಾರ್ಟ್'ಕತೆಗೆ ಪೂರಕವಾಗಿದೆ. ಪೂರ್ವ ಪಶ್ಚಿಮಗಳ ಮುಖಾಮುಖಿಯ ಕುರಿತು ಅವರಿಗೆ ಇರುವ ಕುತೂಹಲದ ಮುಂದುವರಿಕೆಯಾಗಿ ಕೂಡ ಈ ಕವಿತೆಯನ್ನು ನೋಡ ಬಹುದು.

ಕವಿತೆಯಲ್ಲಿ ನೋವಾದ ನೌಕೆಯ ಪ್ರಸ್ತಾಪವಿದೆ. ಸೃಷ್ಟಿಯ ನಂತರ ದುಷ್ಟರು ಅವಿವೇಕಿಗಳು ಅನಿಯಂತ್ರಿತರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಸೃಷ್ಟಿಯ ನಾಶಕ್ಕೇ ಮುಂದಾಗುತ್ತಾರೆ. ಆಗ ಉಂಟಾಗು ಪ್ರಳಯದ ನಂತರ ಪುನರ್‌ಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದು ನೌಕೆ. ದೈವ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ ತಪ್ಪಾಯ್ತು ಅಂತ ನಮಗಾಗ ಕಂಡರೆ

ಇದ್ದರೆ ನೋಹನ ನೌಕೆಯ ಆಸರೆ

ಶೇಕ್ಸ್‌ಪಿಯರ್‌ನ ಟೆಂಪೆಸ್ಟ್ ನಾಟಕದ ಪ್ರೋಸ್ಟೆರೋ ತನಗೆ ಕೆಡಕನ್ನು ಬಗೆದ ತನ್ನ ತಮ್ಮ ಅಂಟೋನಿಯೋವನ್ನು ಶಿಕ್ಷಿಸಿದರೂ ಅಪರಾಧಿ ತಾನು ಮಾಡಿದ್ದು ತಪ್ಪೆಂದು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ. ಕ್ಷಮೆ ಏಕಮುಖದ್ದಾಗುತ್ತದೆ. 'ಮಾತನಾಡುವ ಮರ'ದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ

‘ರೆ’ ಆಸರೆ ಪಡೆಯುತ್ತದೆ. ಒಳಿಠಾಗ ಬಹುದು ಆಗದೆಯೂ ಇರಬಹುದು ಎನ್ನುವ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ.

‘ಮಾತನಾಡುವ ಮರ’ ದೇವ ಅವರ ಚಿಂತನಾಕ್ರಮದ ಘನೀಕೃತ ಕವಿತೆ ಎಂದು ಕರೆಯಲು ಇನ್ನೊಂದು ಕಾರಣವೂ ಇದೆ. ‘ದಂಗೆಯ ಪ್ರಕರಣ’ ಎಂಬ ಅವರ ಕಥೆಯಲ್ಲೂ ‘ಮಾತನಾಡುವ ಮರ’ ಬರುತ್ತದೆ. ಕಥೆಯ ನಾಯಕ ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಕೆಡವುವವನು ಕಟ್ಟುವವನಲ್ಲ. ರಾಮಚಂದ್ರ ದೇವ ಅವರ ಒಲವು ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಡವುದರ ಕಡೆ ಇದೆ ಎನ್ನಿಸಿದರೂ ಕವಿತೆಗೆ ಬಂದಾಗ ವಿರೋಧವಾಗಿದೆ ಎನ್ನುವುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಬ್ರಿಟೀಷರ ಮಾಂಡಲಿಕನಾದ ಅರಸ ಬ್ರಿಟೀಷರ ರೀತಿ ನೀತಿಗಳನ್ನು ಕಲಿತು ಅವರಂತಾಗಲು ಹೊರಟಾಗ ಆದಿವಾಸಿ ಮಾತನಾಡುವ ಮರದ ಕುರಿತು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಈ ಮಾತನಾಡುವ ಮರ ಯಾವ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡಿದರೂ ಅರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಹಿಂದೆ ನಡೆದಿದ್ದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಆ ಮೇಲೆ ಶತ್ರುವಿನ ಎದುರು ನಿಂತರೆ ಶತ್ರುವಿನ ಶಕ್ತಿ ಇವನಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಇವನು ಅಜೇಯನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಬ್ರಿಟೀಷರನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿಸಲು ಅರಸ ಕಾಡಿನ ಎಲ್ಲಾ ಮರದ್ದೆದುರು ನಿಂತು ಮಾತನಾಡಿದರೂ ಮಾತನಾಡುವ ಮರ ಪತ್ತೆಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆಗ ‘ಎಲ್ಲಾ ಮರಗಳ ಕಡಿದೇ ಬಿಡುವ, ಮಾತನಾಡುವ ಮರ ಏಟಿಗೆ ಖಂಡಿತ ಚೀರಿಯೇ ಚೀರುವುದು ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ’. ಹೀಗೆ ಮರ ಕಡಿಯುವಲ್ಲಿನ ರೂಪಕವನ್ನು ಗಮನಿಸ ಬೇಕು. ಭಾರತೀಯ ರಾಜನಿಗೆ ಮಾತನಾಡುವ ಮರವನ್ನು ಹುಡುಕಲಾಗಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅಲೆಕ್ಸಾಂಡರ್‌ನ ಜೊತೆ ಮಾತನಾಡುವ ಮರ ಮಾತನಾಡಿ ಅವನು ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟುವಂತೆ ಮಾಡಿದೆ. ಯಾರು ಅಸಲಿ ಯಾರು ನಕಲಿ ಹೀಗೆ ಭಾರತೀಯತೆಯ ಮೂಲ ಪ್ರಶ್ನೆ ಮೂಡುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಈ ಅಸ್ಮಿತೆಯ ಹುಡುಕಾಟಕ್ಕೆ ಇತ್ತೀಚಿನ ದಿನಗಳಲ್ಲಂತೂ ವಿಶೇಷ ಅರ್ಥಗಳಿವೆ. ರಾಮಚಂದ್ರ ದೇವ ಸಮಕಾಲೀನವಾಗುವ ರೀತಿ ಇದು.

ಕವಿತೆಯಲ್ಲಿ ಪರಿಕಲ ರಾಜನ ಮಗ ಕಾರ್ತೀಕ ಹಿಂಸೆ-ವಂಚನೆ-ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ- ಅನೈತಿಕತೆಯಿಂದ ಮುಕ್ತವಾದ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಆರಂಭಿಸಲು ಹಿಂದೆ ನಾಡಿನಿಂದ ಬಹಿಷ್ಕೃತರಾದ ಭಟಾರಕರನ್ನು ಕರೆ ತಂದು ‘ಮರೆತು ಹೋದ ಪರಂಪರೆಗಳನ್ನು ಆರಂಭಿಸಲು ಬಯಸುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಅವರಾರೂ ಸ್ಪಂದಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಸ್ವತಃ ಭ್ರಷ್ಟರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಕೊನೆಗೆ ಜಹಾದಿಯೊಬ್ಬ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಾನೆ. ಅವನು ಸ್ಮಶಾನದಲ್ಲಿ ಬೆಂಕಿಗೆ ಮಗುವನ್ನು ಬಲಿಕೊಡಲು ಸಿದ್ಧತೆ ನಡೆಸುತ್ತಾನೆ.

ಪ್ರಭೂ, ತಾಯಿ ಉಣ್ಣಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಕಿತ್ತು ತಂದ ಹಸುಳೆ ಇದು.

ಸರ್ವಣೀಯ ಮಗು.

ಶತಮಾನಗಳಿಂದ ದಲಿತರ ಶೋಷಿಸಿದ ಜಾತಿಯ ಪಿಂಡ.

ಹಿರಿಯರ ಪಾಪಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವಾಗಿ ಈ ಮಗುವನ್ನು ಆಹುತಿ ಕೊಟ್ಟು

ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಗೌಡ ಲಿಂಗಾಯಿತರ ಶೋಷಣೆ ವಿರುದ್ಧ

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಕಹಳೆ ಮೊಳಗಲಿ ಎಂದು

ಮಗುವಿನ ಕತ್ತು ಕತ್ತರಿಸಲು ಜೇಹಾದಿ ಸಿದ್ಧನಾದಾಗ ಕಾರ್ತಿಕ ಮಗುವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿ
ಅದನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಓಡುತ್ತಾನೆ.

‘ಮಾತನಾಡುವ ಮರ’ ಮಹಾಕಾವ್ಯದ ವಿಸ್ತಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಅನೇಕ
ಭಾರತೀಯ ಜನಪದ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಹೊಸ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳುವಂತೆ
ಮುಖಾಮುಖಿಯಾಗಿಸಲೂ ಕೂಡ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಲಾಗಿದೆ. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಭಾಗ ನಾಲ್ಕು
ಮತ್ತು ಎಂಟರಲ್ಲಿ ಬರುವ ವಿದ್ಯುಚ್ಛೋರ ಮತ್ತು ಕಾರ್ತಿಕೇಯರಿಸಿಯ ಕತೆಗಳ ಪುನರ್
ಸೃಷ್ಟಿ ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯದ ಬಹು ಯಶಸ್ವಿ ಪ್ರಯೋಗಗಳಾಗಿವೆ. ಬಾಲ್ಯದ ಆಟದ
ನೆನಪಿನಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯುಚ್ಛೋರ ಮತ್ತು ಯಮದಂಡರ ನಡುವಿನ ಪಣ
ಪುನರಾವರ್ತಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಅರಸನಾದ ವಿದ್ಯುಚ್ಛೋರ ಯಮದಂಡನನ್ನು ಪೇಚಿಗೆ
ಸಿಲುಕಿಸಲು ಕಳ್ಳನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಇದು ಕೇವಲ ಆಟವಾಗಿ ಉಳಿಯದೆ ನಾಡಿನ ತುಂಬಾ
ಕಳ್ಳರೇ ತುಂಬಿ ಜಡ್ಡು ಯಾರು, ಕಳ್ಳ ಯಾರು, ಮುಗ್ಧ ಯಾರು, ಪಾಪಿ ಯಾರು, ಮುಖ
ಎಲ್ಲಿ, ಮುಖವಾಡ ಎಲ್ಲಿ, ವೇಷ ಹಾಗೂ ಒಳಗಿನ ಬೆತ್ತಲೆ ತಿಳಿಯದಂತಹ ಸ್ಥಿತಿ
ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಕಾರ್ತಿಕೇಯ ರಿಸಿಯ ಕತೆ ಬಳಸುವಾಗ ದೇವ ಪೆರಿಕ್ಲೆಸ್ ನಾಟಕದ
ಭಾಗಗಳನ್ನು ಜೋಡಿಸಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಇಲ್ಲಿನ ರಾಜ ಪರಿಕಲ ತನ್ನ ಮಗಳನ್ನು
ಮೋಹಿಸಿ ಮದುವೆಯಾಗಿ ಅನರ್ಥ ಪರಂಪರೆಗೆ ಕಾರಣನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಅವಳ ಮಗ
ಕಾರ್ತಿಕ ಸಂಬಂಧಗಳ ಗೊಂದಲದಲ್ಲಿ ಪೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಇಲ್ಲಿ ಹ್ಯಾಮ್ಲೆಟ್ ನಾಟಕದ
ಮಾತುಗಳು ಬಂದು ಇನ್ನಷ್ಟು ಸಂಕೀರ್ಣತೆ ಮೂಡುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಈ ಕವಿಗೆ
ಈಡಪ್ಪನ್ನನ್ನು ಹಿಡಿಯುತ್ತದೆ. ಸುಖದ ಬೆನ್ನು ಹತ್ತಿದ ಆಧುನಿಕ ಮಾನವನ ಚಿತ್ರಣ ಇಲ್ಲಿ
ಹಸಿ ಹಸಿಯಾಗಿ ಬಂದಿದೆ. ಭಿತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಣಗಳು ಹೊಚ್ಚ ಹೊಸದಾಗಿವೆ. ಪೆರಿಕ್ಲೆಸ್
ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ರಾಜಕುಮಾರಿ ಮರೀನಾ ವೇಶ್ಯಾವಾಟಿಕೆಗೆ ಮಾರಾಟವಾಗಿದ್ದಾಳೆ. ಆಗ
ಗಿರಾಕಿಯಾಗಿ ಬರುವ ಗವರ್ನರ್‌ನನ್ನು ಅವಳು ಮಾತಿನಿಂದ ಸೋಲಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಅವಳ
ಮಾತಿಗೆ ಬೆಲೆ ಕೊಟ್ಟು ಅವನು ಅವಳ ಕೌಮಾರ್ಯ ಭಂಗ ಮಾಡದೆ ಹೋರಟು
ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ದೇವ ಅವರ ಕವಿತೆಯಲ್ಲಿ ಇದೇ ಘಟನೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಅಲ್ಲಿ
ಗವರ್ನರ್ ಕೌಮಾರ್ಯ ಭಂಗ ಮಾಡದೆ ಹೋರಟು ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ ಬದಲಾಗಿ ಅವಳ

ಮಾತಿಗೆ ಮೆಚ್ಚಿ ಹತ್ತು ರೂಪಾಯಿ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ಇದರ ಅರ್ಥ ಇಷ್ಟೇ ಇಂದು ಮಾತು ಮೌಲ್ಯದ ಸಾಧಕವಾಗಿ ಉಳಿದಿಲ್ಲ ವ್ಯಾಪಾರದ ಸಾಧನವಾಗಿ ಉಳಿದಿದೆ. ಹೀಗೆ ಬುದ್ಧಚರಿತೆಯ 'ಅಗ್ನಿಪ್ರವಚನ'ದ 'ಪ್ರತಿಯೊಂದೂ ಹತ್ತಿ ಉರಿಯುತ್ತಿದೆ' ಇಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಬಂದಿದೆ. ಇದನ್ನು ಎಲಿಯಟ್, ಅಡಿಗರು ಬಳಸಿದ್ದಕ್ಕಿಂತ ಭಿನ್ನ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ದೇವ ಬಳಸಿದ್ದಾರೆ. ಹತ್ತಿ ಉರಿಯುತ್ತದೆ ಎನ್ನುವುದು ಯಜ್ಞದ ಮೇಲಿನ ಟೀಕೆ ಎನ್ನುವುದೇ ಹಲವು ಹೊಸ ನೆಲೆಗಳನ್ನು ಕವಿತೆಗೆ ನೀಡುತ್ತದೆ.

ಬರಡು ಬದುಕನ್ನು ತುಂಬುವ ಮಳೆಯ ನಿರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ದ ವೇಸ್ಟ್ ಲ್ಯಾಂಡ್ ಕವಿತೆ ಕೊನೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲೂ ಅಷ್ಟೆ-ಮಳೆಯ ನಿರೀಕ್ಷೆ ಇದೆ. ಅದು ಬರಬಹುದು ಬಾರದಿರಬಹುದು ಅಥವಾ ಹಾಗೆ ಬಂದ ಮಳೆ ಪ್ರಳಯವನ್ನು ಉಂಟು ಮಾಡ ಬಹುದು. ಹೊಸ ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನೂ ಕೂಡ ಇದು ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ ಹೊಸ ಸಾಧ್ಯತೆ ಕೂಡ ಹೌದು. ತಾಟಸ್ಥ್ಯದಿ ದಿಕ್ಕೆಟ್ಟು ನಿಂತಿರುವ ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ತಮ್ಮ ಸಮಗ್ರ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ನೀಡಿರುವ ಹೊಸ ಅರ್ಥ ಪರಂಪರೆ ಮತ್ತು ಲಯ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳಿಂದ ರಾಮಚಂದ್ರ ದೇವ ಮರುಜೀವ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ ಎಂದರೆ ಅತಿಶಯೋಕ್ತಿಯಾಗಲಾರದು.

-3-

ದೇವ ಅವರ ಕವಿತೆಗಳು ಚಿಂತನೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಭಿನ್ನವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಭಾಷೆಯ ಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲೂ ಭಿನ್ನವಾಗಿವೆ. ವಡ್ಡಾರಾಧನೆಯ ಗದ್ಯದಿಂದ ಹಿಡಿದು ಅನೇಕ ಛಂದೋಲಯಗಳು ಇರುವಂತೆ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಸೊಗಡೂ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ. ಪರಂಪರಾಗತ ಛಂದೋಲಯಗಳು ಅದರಲ್ಲೂ ಸಾಂಗತ್ಯದ ದೇಸಿ ಮಟ್ಟುಗಳು ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡ ಕ್ರಮ ಹೀಗಿದೆ

ಜೀವನದ ಸಾರ್ಥಕ್ಯ ಏನೆಂದು ಕಾಡುವುದು

ನಾವು ಇಂಥವರನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳಲು;

ಜೀವಗಳ ಆಳುವುದು ರೌಡಿ ಯಮ ವೈಷಮ್ಯ

ದೇವ ಹೇಳಿದ್ದು ಇದು ನಷ್ಟ-ಅರಿವು

ಪಂಜೆಯವರ ಲಯ ವಿನ್ಯಾಸವನ್ನು ಕವಿ ಹೊಸ ಸಾಧ್ಯತೆಯೊಂದಿಗೆ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ್ದಾರೆ ಉದಾಹರಣೆಗೆ

ಮಲಗಿದ ಮಕ್ಕಳ ಮುಗಿಸಿದೆ ಈಗ

ಭ್ರೂಣದ ಸುತ್ತ ಹಬ್ಬಿದೆ ಅಸ್ತ

ದೇವ ಅವರು ಹೊಸ ವಿನ್ಯಾಸವನ್ನು ಕಥನ ಅಗತ್ಯಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ರೂಪಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಎಪಿಕ್‌ನ ವಿಸ್ತಾರವನ್ನೂ ತಂದಿದ್ದಾರೆ 'ಪ್ರಭೂ' ಕವಿತೆ ಇದಕ್ಕೆ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿದೆ. ಉಪನಿಷತ್ತಿನ ಕಥೆಯನ್ನು ಆಧಾರವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವ ಈ ಕವಿತೆ ಮೃತ್ಯುವಿನ ಬಾಯಿಂದ ಹೊರ ಬಂದ ಶಬ್ದ ಮೃತ್ಯುವನ್ನೇ ಸೋಲಿಸಿದ ಉದಾಹರಣೆಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಕುವೆಂಪು ಅವರ 'ಕಲ್ಪಿ' ಕವಿತೆಯ ವಿನ್ಯಾಸ ಇಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಸಂವೇದನೆಯಲ್ಲಿ ಕವಿತೆ ಭಿನ್ನವಾಗಿದೆ.

ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಭಾಷೆಯ ಸೊಗಡನ್ನೂ ದೇವ ಬಳಸಿ ಕಾವ್ಯ ಪ್ರಯೋಗವನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಇಂದ್ರಪ್ರಸ್ಥ ಭಾಗ-2 ಕವನ ಗುಚ್ಛವನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ಅಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಮ್ಯ ಭಾಷೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ ಹವ್ಯಕ ನುಡಿಗಳೂ ಕೂಡ ಬಳಕೆಯಾಗಿದೆ. ಈ ಮೂಲಕವೇ ಕವಿತೆಗಳ ಸಾಧ್ಯತೆ ಹಿಗ್ಗುತ್ತಾ ಹೋಗಿದೆ. ಆದರೆ ಕೆಲವು ಕಡೆ ಲಯದ ವ್ಯಾಮೋಹ ಕವಿತೆಗೆ ಸಹಜಗತಿಗೆ ಭಂಗ ತಂದಿರುವುದೂ ಉಂಟು.

ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಆ ಹೆಣ್ಣು ತೂಗುತ್ತಾ ಬೆಲ್ಲ

ಮೆತ್ತಿದಳು ಕೋಟವನ ಭುಜಕೆ ಅಕೋ ಜೊಲ್ಲ

ಅವನು ತಟ್ಟುತ್ತಿರುವ ಬೆರಳಲ್ಲಿ ಅವಳ

ಸೆರಗಿಂದ ಎದ್ದಿರುವ ಹಂಡೆ ಮೊಲೆ, ಗಲ್ಲ.

ಇಲ್ಲಿ ಸಹಜ ಓದು ಮುಗ್ಗರಿಸಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸ ಬಹುದು. ಆದರೆ ಇಂತಹ ಸಂದರ್ಭಗಳು ಅಪರೂಪ. ಪ್ರಯೋಗಶೀಲತೆಯಲ್ಲಿ ಇದೂ ಒಂದು ಅಂಶ ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸಿದರೆ ಅದನ್ನು ಗುಣಾತ್ಮಕ ಅಂಶವಾಗಿಯೇ ಗಮನಿಸ ಬಹುದು.

-4-

ಒಂದು ವಸ್ತುವಿನ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ನೆಲೆಗಳನ್ನು ಸಾಹಿತ್ಯದ ವಿವಿಧ ಪ್ರಕಾರಗಳ ಮೂಲಕ ಹುಡುಕುವುದು ದೇವ ಅವರ ಶಕ್ತಿ. ವೈಯಕ್ತಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಅಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಮೂರೂ ಅಯಾಮಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಳ್ಳುವಂತೆ ಅವರು ಬರೆಯುತ್ತಾ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಆರಂಭಿಕ ಬರಹಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿ ಅಧ್ಯಾತ್ಮದ ತುಡಿತ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿನ ಬದಲಾವಣೆಗಳ ಕಾರಣದಿಂದ ಬೇರೆ ರೂಪವನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದು ಕುತೂಹಲಕರ ಸಂಗತಿ. ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿನ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳು, ಸಾಮಾಜಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ ಅಯಾಮಗಳು ಸಮಾಜವನ್ನು ಅಸಂಗತ ಪರಿಧಿಗೆ ತಂದು ನಿಲ್ಲಿಸಿದೆ ಎನ್ನುವುದು ಅವರ ಖಚಿತವಾಗಿ ಗುರುತಿಸುತ್ತಾರೆ. ನವ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯದ

ವಿಡಂಬನಾ ಮನೋಭಾವವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣ ಕೈ ಬಿಟ್ಟಿರುವ ದೇವ ಸಮಗ್ರತೆಯನ್ನು ಸಂಯಮದಿಂದ ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅವರಿಗೆ ಭವಿಷ್ಯದ ಕುರಿತು ಅಪಾರ ನಿರೀಕ್ಷೆಗಳಾಗಲಿ, ಉತ್ತಮಿಕೆಯ ಕುರಿತ ಹಳಹಳಿಕೆಯಾಗಲಿ ಇಲ್ಲ. ವರ್ತಮಾನದ ಜೊತೆಗೇ ಭೂತ ಭವಿಷ್ಯಗಳೂ ಸೇರಿಕೊಂಡು ಬೆಳೆಯುವ ಕಾಲಾತೀತ ಸ್ಥಿತಿ ಅವರ ಕಾವ್ಯದ ಅನನ್ಯತೆಯಾಗಿದೆ. ಇನ್ನೊಂದು ಮಹತ್ವದ ಸಂಗತಿ ಎಂದರೆ ರಾಮಚಂದ್ರ ದೇವ ಅವರದು ಮನುಷ್ಯ ಕೇಂದ್ರಿತ ಕಾವ್ಯವಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ ಸಕಲ ಜೀವಜಾಲವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ವಿಶ್ವವೇ ಕೇಂದ್ರ. 'ಯುಗ ಮುಗಿದ ಗಳಿಗೆ' ಎನ್ನುವ ಕವಿತೆಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಸಾಲುಗಳು ಇವು

ಯುಗ ಮುಗಿದ ಗಳಿಗೆ

ಮರಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟಿದ್ದ ಹಸು ಬೆನ್ನನ್ನು

ಕಾಂಡಕ್ಕೆ ತಿಕ್ಕುತ್ತಿತ್ತು; ರೈತನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ

ಭತ್ತ ಕುಟ್ಟುತ್ತಿದ್ದರು; ಬಣವೆ ಸಂದಿಗೆ ಅಡಗಿ

ರೈತನ ಹುಡುಗ ಮಾಂಬಳ ತಿನ್ನುತ್ತಿದ್ದ

ಕಾಡಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರು ಪ್ರಣಯಿಗಳು ಗುಟ್ಟಾಗಿ ಸೇರಿದ್ದರು;

ಹೆಂಡತಿಗೆ ಹೊಟ್ಟೆ ಬೇನೆ ಬಂತೆಂದು ಒಬ್ಬಾತ

ಸೂಲಗಿತ್ತಿ ಹುಡುಕಿ ಓಡುತ್ತಿದ್ದ;

ದೇವರಿಗೆ ವಿಚ್ಛಿದ್ರ ವಿಶ್ವ ಅನ್ನಿಸಿದ ಪ್ರತಿ ಒಂದೂ

ದಿನದಿನದ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿತ್ತು-

ಕೃಷ್ಣವತಾರ ಮುಗಿದ ಗಳಿಗೆಯಲ್ಲೂ ವಿಶ್ವವು ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ನಡೆಯುವುದನ್ನು ದೇವ ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತಾ ದೈವತ್ವದ ಹಿರಿಮೆಯನ್ನು ಕೂಡ ವಿಶ್ವದ ಕೇಂದ್ರಕ್ಕೆ ತಂದು ಬಿಡುತ್ತಾರೆ.

'ನಾಳಿನ ಗ್ರಂಥ' ಕವಿತೆಯಲ್ಲಿನ ನಾಳಿನ ಕಥೆ ಇಂದಿನ ಆಗುವಂತೆ ಮುಂದೆಂದೂ

ಸಂಭವಿಸುವುದು ಆಗ ಬಹುದು ಅಥವಾ ಕಳೆಯ ಹೋದ ಯುಗವೊಂದ

ಹಳಹಳಿಕೆಯೂ ಆಗಿ ಹೊಸ ಸಾಧ್ಯತೆಯನ್ನು ಬಿಂಬಿಸುತ್ತದೆ. ಮಣ್ಣಲ್ಲಿ ಹೂತ ಚಿತ್ರದ

ವೈರುಧ್ಯ, ಮುರಿದ ರೆಕ್ಕೆಯ ವರ್ತಮಾನ ಸ್ಥಿತಿ, ಇತಿಹಾಸ ಪೂರ್ವದ ವಿಕಾಸ ಸ್ಥಿತಿ,

ಮಾನವ ಸೃಷ್ಟಿಯ ಕುರಿತ ಬೈಬಲ್‌ನ ಕಲ್ಪನೆ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಒಟ್ಟಿಗೆ ತರುವ ಮೂಲಕ ದೇವ

ಅವರು ಸಮಗ್ರ ನೋಟವನ್ನು ನೀಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಸಮಗ್ರತೆಯೇ ದೇವ ಅವರ ಕಾವ್ಯದ

ಶಕ್ತಿ. ಅದನ್ನೂ ಕೂಡ ಹೊರ ನಿಂತು ನೋಡುವ ನಿರ್ಲಿಪ್ತತೆ ಅವರಿಗಿರುವುದು ಕಾವ್ಯದ ತಂತ್ರಗಾರಿಕೆ ಮತ್ತು ವಿನ್ಯಾಸದಲ್ಲೂ ಹೊಸತನವನ್ನು ತಂದಿದೆ. ಡಾ.ರಾಮಚಂದ್ರ ದೇವ ಅವರ 'ಮಾತನಾಡುವ ಮರ' ಹಲವು ನೆಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಹೊಸ ತಿರುವನ್ನು ನೀಡ ಬಲ್ಲಂತಹ ಕೃತಿಯಾಗಿದೆ.

(ಜನವರಿ 12, 2003ರಂದು ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಇಂಡಿಯನ್ ಇನ್‌ಸ್ಟಿಟ್ಯೂಟ್ ಆಫ್ ವಲ್ಡ್ ಕಲ್ಚರ್‌ನಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಡಾ.ರಾಮಚಂದ್ರ ದೇವ ಅವರ 'ಮಾತನಾಡುವ ಮರ' ಸಮಗ್ರ ಕಾವ್ಯದ ಬಿಡುಗಡೆಯಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಭಾಷಣ. ಈ ಲೇಖನದ ಕೆಲವು ಭಾಗಗಳು ವಿಜಯ ಕರ್ನಾಟಕ ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲೂ ಪ್ರಕಟವಾದವು. ಮುಂದೆ ಅದು 'ದೇವ ಸಾಹಿತ್ಯ' ಎನ್ನುವ ಕೆ.ನ.ಶಿವಶೀರ್ಷನ್, ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ ಹನೂರು ಸಂಪಾದಿತ ವಿಮರ್ಶಾಸಂಕಲನದಲ್ಲೂ ಸೇರಿಕೊಂಡಿತು.)

ಕೆಲವು ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು

ಡಾ.ರಾಮಚಂದ್ರ ದೇವ ಕನ್ನಡದ ವಿಶಿಷ್ಟ ಬರಹಗಾರರು ಕೊಟೆ ಮುಂಡಗಾರುವಿನಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದ ಅವರು ಕಲ್ಮಡ್ಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಪಡೆದು ಪುತ್ತೂರಿನಲ್ಲಿ ಪಿ.ಯು.ಸಿ ನಂತರ ಮೈಸೂರಿನ ಮಹಾರಾಜಾ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಬಿ.ಎ ಮತ್ತು ಮಾನಸ ಗಂಗೋತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲೀಷ್‌ನಲ್ಲಿ ಎಂ.ಎ ಪದವಿಯನ್ನು ಪಡೆದರು. ಶೇಕ್ಸ್‌ಪಿಯರ್‌ನ ಅನುವಾದಗಳ ತೌಲನಿಕ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಅವರಿಗೆ ಬೆಂಗಳೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದಿಂದ ಪಿ.ಎಚ್.ಡಿ ಪದವಿ ದೊರಕಿತು. ಕೆಲ ಕಾಲ ಉಪನ್ಯಾಸಕರಾಗಿದ್ದ ದೇವ ಎಂಟು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ನವದೆಹಲಿಯ ಅಮೆರಿಕನ್ ಎಂಬಸಿಯ ಯುನೈಟೆಡ್ ಸ್ಟೇಟ್ಸ್ ಆಫ್ ಲೈಬ್ರರಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್‌ನಲ್ಲಿ ಗ್ರಂಥಪಾಲಕರಾಗಿದ್ದರು. ಪ್ರಜಾವಾಣಿಯಲ್ಲಿ ಸಹ ಸಂಪಾದಕರಾಗಿ ಪ್ರಿಂಟರ್ಸ್ ಪ್ರಕಾಶನದ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರಾಗಿ ಕೂಡ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸಿದ್ದ ದೇವ ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಶ್ರೀನಗರ ಮತ್ತು ಸಹಕಾರ ನಗರಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ರಿಯಾಶೀಲ ಬದುಕನ್ನು ಕೆಲ ಕಾಲ ನಡೆಸಿದರು. ಪುಸ್ತಕದಂಗಡಿ ಕಂ ಆರ್ಟ್ ಗ್ಯಾಲರಿಯನ್ನೂ ನಡೆಸಿದರು. ಕಲ್ಮಡ್ಕ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಕೊನೆಯ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಸಹಜ ಕೃಷಿ ನಡೆಸಿದ ಅವರ ಬದುಕು ಸದಾ ಜಂಗಮವಾದದ್ದು.

ಏಳನೇ ತರಗತಿಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗಲೇ 'ಬೇಡವಾದ ತಾಯಿ' ಎನ್ನುವ ನಾಟಕ ಬರೆದಿದ್ದ ದೇವ ಹೈಸ್ಕೂಲಿನಲ್ಲಿದ್ದಾಗಲೇ ನಾ.ಮೊಗಸಾಲೆ ಮತ್ತು ಸುಬ್ರಾಯ ಚೊಕ್ಕಾಡಿಯವರ ಜೊತೆಗೂಡಿ ವಸಂತ ಸಾಹಿತ್ಯ ಎನ್ನುವ ಪ್ರಕಾಶನ ಸಂಸ್ಥೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದರು. ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅಭಿನಯಿಸಿದ್ದರು. ಹೈಸ್ಕೂಲಿನಲ್ಲಿದ್ದಾಗ 'ಗೋಕುಲ' ವಾರ ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಅವರ ಅನೇಕ ನಾಟಕಗಳು ಪ್ರಕಟವಾದವು. ಪದವಿಯಲ್ಲಿ ಓದುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಇವರು ಬರೆದ ಕಥೆಗೆ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರಜಾವಾಣಿ ದೀಪಾವಳಿ ಕಥಾಸ್ಪರ್ಧೆಯ ಬಹುಮಾನ

ಬಂದಿತು. ದಂಗೆಯ ಪ್ರಕರಣ, ಮೂಗೇಲ ಮತ್ತು ಇತರ ಕಥೆಗಳು ಇವರ ಮಹತ್ವದ ಕಥಾ ಸಂಕಲನಗಳಾದರೆ ಮ್ಯಾಕ್ ಬೆತ್ ಮತ್ತು ಹ್ಯಾಮ್ಲೆಟ್ ಗಮನ ಸೆಳೆದ ಅನುವಾದಗಳು. ಶೇಕ್ಸ್‌ಪಿಯರ್ ಎರಡು ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಅವರ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧ. 1972ರಲ್ಲಿ ಡಿ.ಎಸ್.ಶ್ರೀಕಂಠ ಮೂರ್ತಿ ಜೊತೆ ಸೇರಿ 'ನೇತಿ'ಎನ್ನುವ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನೂ ದೇವ ನಡೆಸಿದ್ದರು. 1994ರಿಂದ 2000ದವರೆಗೆ ಉದಯವಾಣಿ ದಿನ ಪತ್ರಿಕೆಗೆ 'ಮಾತುಕತೆ'ಎನ್ನುವ ಅಂಕಣವನ್ನು ದೇವ ಬರೆದಿದ್ದರು. ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಚಿಂತನೆಯಲ್ಲಿ ತನ್ನದೇ ಆದ ವಿಶಿಷ್ಟ ಕೊಡುಗೆ ನೀಡಿದ ಅವರು ಚಿತ್ರಕಲೆಯತ್ತಲೂ ಆಸಕ್ತರು. ಗಿರೀಶ್ ಕಾಸರವಳ್ಳಿಯವರ 'ಬಣ್ಣದ ವೇಷ' ಚಿತ್ರಕ್ಕೆ ಚಿತ್ರಕಥೆ, ಸಂಭಾಷಣೆಯನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ.

'ಮೂಗೇಲ ಮತ್ತು ಇತರ ಕಥೆಗಳು' ಎನ್ನುವ ಅವರ ಕೃತಿಯ ಕುರಿತು 'ಸಂವಾದ'ದಲ್ಲಿ ನಾನು ಬರೆದ ವಿಮರ್ಶೆಗೆ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸುವ ಮೂಲಕ ರಾಮಚಂದ್ರ ದೇವ ನನಗೆ ಪರಿಚಿತರಾದರು. ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ ನಾನು ಬಂದ ನಂತರ ನಿಕಟ ಒಡನಾಟ ಬೆಳೆಯಿತು. ಅವರ ಕಥೆ, ಕವಿತೆಗಳ ಮೊದಲ ಓದುಗನಾಗುವಷ್ಟು ವಿಶ್ವಾಸವೂ ಮೂಡಿತು. ನನ್ನ 'ಶೋಧ'ಕಾದಂಬರಿಗೆ ಅವರು ಮುನ್ನಡಿ ಬರೆದು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರು. ನನ್ನ ಯೋಚನಾ ಕ್ರಮವನ್ನು ರೂಪಿಸಿದ ಹಿರಿಯರಲ್ಲಿ ಅವರು ಪ್ರಮುಖರು. ಹೀಗಾಗಿ ಈ ಲೇಖನದ ಹಿಂದೆ ನೂರಾರು ನೆನಪುಗಳಿವೆ.